

Valentin János

Az interjút készítette, szerkesztette: Buchmüller Péter

Szentendre: 2010. június-október

Dalmátok Szentendrén

Valamikor állítólag a törökök elől menekültek Magyarországra Dalmáciából a dalmátok, és egészen Szentendrét jöttek. Onnan Bengovác, Zadar, Zára környékéről úgy mondták, hogy olyan 40-50 család érkezett Magyarországra, a mai Szentendre területére, és itt helyezkedtek el főnt a Szamárhegyen. Ide jöttek, itt laktak és itt haltak meg, többet ők vissza nem mentek. 400 km messziről érkeztek lovas kocsikkal. Abban az időbe el lehet képzelni, mit jelentett az eső, hó, minden lovakkal. Szóval itt laktak, itt szokták meg, mint ahogy mink is ugye. Mind kőművesek és földművesek voltak: itt a Pismány oldalában szőlőt, piszkét, cseresznyét és egyebet termesztettek. Aztán volt nekik templomuk is itten. Valamikor csak egy katolikus templom volt, de most már három van Szentendrén mert kettőt megvettek a szerbektől. Most van hét templom, ebből három katolikus, négy pedig pravoszláv, a szerbeké.

A dalmátoknak is elsősorban a vallási ünnepeik voltak, Advent, karácsony, olyankor énekeltek a templomban, meg aztán voltak betlehemesek horvátul. Egyszer még a templomban is előadták az anyámnak a bátyjék, azt láttam még a hatvanas években én is, kinn volt a televízió, úgyhogy arra emlékszem. A nagyobb ünnepük pedig még az Iván-nap volt, ami június 24. Ez nem szent ünnep, hanem inkább ilyen népi hagyomány; ilyenkor a Daru-piacon, a Dalmát téren van az Iván-nap. Ha pedig valaki meghalt közülük, akkor énekeltek a temetőben, utána elmentek, meghívták ahhoz a családhoz őket, akinek a halottja volt, akkor ott megvendégelték őket pogácsával meg itallal. Hát ezek voltak az ő szokásaik röviden.

Otthon a szüleim, anyám is, apám is csak horvátul beszéltek, másképp nem. Én annyira jól nem tanultam meg, mint ők, mert hát minket, kölyköket nem érdekelt az annyira, mi szaladgáltunk, csavarogtunk az utcán, vagy mentünk a Dunára. De persze azért annyit én is megtanultam, hogy ha lemegyek

Horvátországba meg tudom magamat értetni. Lehet, hogy néha hibázok a nyelvtanban, de azért megértjük egymást.

Család

Az én nagyapám, Valentin János kőműves mester volt, és ő volt a dalmátoknak a vezetője abban az időben. A dalmát zászló szentelése például az ő kertjében volt. 1872-ben született, egy évben a nagyanyámmal, és 1923-ban halt meg, tehát én nem ismertem őt. A felesége Hants Mária volt, egy pilisvörösvári sváb lány, 1951-ben halt meg. Nekik tíz gyermekük született, öt fiú és öt lány. Az öt fiúból négy, köztük apám is vitte tovább a kőműves mesterséget, egy pedig ács lett. A lányok feleségek lettek, és hát volt földjük, oda kijártak dolgozni, kapálni, piszkét szedni.

A nagyszüleim háza a Szamárhegyen, a Zrínyi utca 8. számban volt. Az egy nagy, L-alakú ház volt és ugye, elől volt egy szoba, konyha, megint egy szoba, akkor volt megint egy konyha, megint egy szoba. Nem tudom, hogy ő építette-e, de én gondolom, mert kőműves mester volt a nagyapám. És volt aztán hátul istálló, ahol voltak a tehének. Disznókat is tartottak hátul, mert nagy udvar volt. Azt most egy filmproducer vette meg, Balogh Lajosnak hívják. Ő vette meg tőlünk az öreg házat, teljesen lebontotta, és egy teljesen ugyanabban a szisztémában épített egy új házat oda, nagyon szép. De nem lehet belátni, csak kocsiról, kocsi tetejéről, mert olyan magas kerítést csinált, hogy be se látunk. Ott nagy ház volt, aztán örökölték ezt a testvérek. Az apám örökölte az első részt, egy szoba, konyhát, az öccse örökölt egy szobát meg egy kamrát, az egyik nagynéném örökölt ott egy szobát meg egy konyhát, és hátul az istálló, azt megint két testvér örökölte. Így lett elosztva, amikor meghalt a nagyanyám 1951-ben, és akkor mi négyen abban a szoba-konyhában laktunk: apám, anyám, a húgom és én. Akkor mentünk mi oda lakni, addig mindig lakbérben laktunk, mindenholnan menni kellett. Szóval akkor lett önálló lakásunk, addig mindig albérletben laktunk. Nem sokat laktunk ott, olyan 8 évet, mert apám meghalt 1959-ben, akkor eljöttünk onnan. Egy hónappal élte meg apám a 60 évet, mert február 2-án, gyertyaszentelőkor

született, és március 12-én meghalt. Levágták a lábát, mert ette a cigarettát éjjel-nappal. Azt mondta, inkább meghal, nem bírta ki cigaretta nélkül, 9 éves kora óta dohányzott, annyira nikotinéhes volt, hogy fantasztikus. Inkább nem evett. És aztán ide jutott, levágták a lábát, már fekete volt neki, levágták, másnap reggel mentünk be a kórházba hozzá, már meg volt halva sajnos.

Aztán, mikor édesanyám meghalt 1999-ben, akkor utána a húgommal eladtuk azt a házat. A húgom is itt lakik a Szent László úton, ő Valentin Anna; a férje után Koubek Józsefné lett, de meghalt már a férje 25 éve.

Az én apámnak, tehát nekünk is volt földünk, pontosan 1664 négyszögöl, ami kicsivel több, mint egy kataszteri hold.¹ Hatalmas nagy kertünk volt, és termett benne minden, őszibarack, körte, alma, cseresznye, piszke, és mi is oda kijártunk sokat dolgozni. Persze apámék parlagot vettek, ami teljesen bevetetlen volt, és azt földolgozták lassan télen, amikor apámnak nem volt munkája, mert kőműves ugye, és októberben abbahagyták a munkát, aztán áprilisban kezdtek csak újra dolgozni. Egy vagy kettő házat építettek, aztán kész.

Abban a szoba-konyhában aztán nem volt szinte semmi. Két ágy volt, ahol mink aludtunk, aztán semmi több. Ilyen lakás, mint amilyen most ez, meg ami fönt van a lányoméknak az emeleten, ilyen csak a mesében volt meg a nagyuraknak. Nem volt ott víz sem, kútra jártunk vagy a Dunára vízért. Mosáskor nagy vödrökkel hordtuk a vizet a Dunáról, és volt itt lenn a Bogdáni utcában egy közkút, oda jártunk még le vízért. Nem volt ott vízvezeték, 1946-ban kezdték a vízvezetékét építeni, én ott dolgoztam, mint gyerek. Akkor voltam olyan 13 éves gyerek, iskolaszünetben mentem dolgozni. Akkor persze még nem volt árokásó gép, mint ma, hogy megy aztán fél óra alatt kiás 200 métert a vízvezetéknek. Csákánnyal, lapáttal ástuk ki, sok kubikus munkás jött és csákányoztak, lapátoltak. Aztán volt a ceglédi kanna, annak egy füle van, és egy kupakja, olyannal jártam én akkor a közkútra, telihúztam és az árkok mellett a munkásoknak, akik szomjasak voltak, nem tudtak az

¹ Egy kataszteri hold 1600 négyszögöl, egy magyar hold, vagy más néven kis hold 1200 négyszögöl.

árokból kijönni, nekik adtam inni vizet. Ezt így csináltam egész nap a nyári szünetben.

Szóval nem nagyon tudtunk megélni annak idején. Még annyi volt, hogy amit pizskét, cseresznyét a szüleim termeltek, azt eladták a Daru-piacon a pesti kofáknak, és abból volt egy kis mellékes, de nem túl sok. Egész télen októbertől hitelbe' jártunk vásárolni a boltoshoz. Itt voltak különböző boltok, akiknek ugye, különböző kuncsaftjaik voltak – nem ilyen állami boltok voltak, egyéniak – na, most volt a boltosnak egy könyve, meg nekünk is volt egy könyvünk, ami Valentin János névre volt kitöltve. Mikor az édesanyám elküldött a boltba, odaadta ezt a könyvet nekem. Elmentem, mondta anyám mit hozzak, fölírta, odaadtam az én könyvemet a boltosnak, beírta, mit vásároltam, és ugyanazt a saját könyvébe is fölírta. És akkor tavasszal, mikor volt pizske, meg apám kezdett dolgozni, akkor törlesztették vissza a boltosnak. A boltos tudott hitelt adni, a kenyértől kezdve mindent hitelre vettünk. Mi a Bartók Béla utcába jártunk, Pap Mártonhoz, most már ott nincs bolt, családi ház van a helyén. Most már ezek a nagy üzletek a kis boltokat teljesen tönkreteszik. Olyan áron tudnak adni, hogy azzal nem bírják a versenyt felvenni, úgyhogy most már nincs is ilyen kis bolt.

Gyerekként ruhánk sem sok volt; rövidgatya volt, ruhát csak később, olyan 18-19 éves koromban csináltattam. Volt itt egy szabó, Kántornak hívták, meghalt már, ő varrt nekünk. Hát mindegyik srácnak más szabója volt, akkor egy-két ruhát tudtunk nagy nehezen csináltatni, úgyhogy nem volt valami nagy ruhatárunk. Ma annyi ruhám van nekem itt benn, hogy az nem igaz: van vagy négy öltönyöm legalább, szebbnél szebbek, ingeim, minden. Akkor fiatalok, szegények voltunk. Szóval nem volt pénz, hát öt forintom nem volt, hogy bemenjünk táncolni a Legényegyletbe, pedig minden szombaton tánc volt. Sokszor ezek a nagyobb gyerekek, akik már segédek voltak, már fölszabadultak, ők befizettek minket, vagy néha belógtunk.

Nem volt nálunk soha ilyen se karácsonykor, se húsvétkor, hogy ajándék meg ilyesmik. Volt egy ebéd és kész. Születésnapokat, névnapokat pedig

egyáltalán nem tartottunk, nem volt ilyenekre pénz. Húsvétkor locsolkodni mink is mentünk, a testvéreimet meg a barátom feleségét, mondjuk úgy, meglocsoltuk, de én nem jártam úgy locsolni, hogy mi tudom is én. Voltak aztán, akik befogtak a szamaras kocsiba és mentek locsolni szamaras kocsival, ilyen is volt, de én nem. Én csak elmentem a keresztanyámat, húgomat vagy rokonokat meglocsolni, aztán kész, vége, nekem nem volt ebben nagy szerepem, a locsolkodásban.

A Valentin-család, így apám is vallásosabb volt. Édesanyám családja, a Pivarcsek-család és anyám kevésbé. Karácsonykor vagy ünnepekkor persze elment templomba, de apám minden vasárnap járt misére. Apám, ahogyan a nagyapám is a tűzoltózenekarban is játszott trombitán. Nekünk gyerekeknek, iskolásoknak kötelező volt minden vasárnap a fél 9-es misére mennünk. Volt egy kis kék lapunk, egy kemény lap, és rajta volt az 52 vasárnap dátum szerint, és rajta voltak mindenféle ünnepek: Úrnapja, Kis Boldogasszony, Nagy Boldogasszony... ilyen-olyan ünnep dátum szerint. Mentünk a fél 9-es misére oda föl, a Templom-dombra, azt a lapot le kellett adni a sekrestyébe, és lepecsételték azt a napot. Hétfőn szedték be az iskolában, és aki nem volt, akkor az kapott ruhát. Aztán volt, aki beadta és elment a mozi elé snúrozni. Húztak egy vonalat és pénzeket dobáltak, mise végére, mikor osztották ki a lapot visszamentek, ilyen is volt. De hát nem nagyon mertük ezt megtenni, mert ha elkaptak, akkor volt büntetés. Ma meg karácsonykor, adventkor elmegyek és még a Dalmát-napkor aztán kész.

Szentendre

A város nagyon sokat változott, de a Fő téri rész, az ugyanaz maradt, ott a kereszt meg a házak teljesen úgy maradtak, meg a Rákóczi út a Tanácsháza felé, az minden úgy maradt. Szentendre akkor 5-6000 lakosú volt, máma 25000 lakosa van, és nyáron pedig 35000, mert a pestiek ugye, kijöttek ide, vettek egy darab kétszáz négyszögöles kis földet, építettek maguknak egy nyaralót rá, és nyáron itt vannak ők is. Pénteken, szombaton kijönnek,

szombat-vasárnap itt vannak, hétfő reggel mennek be Pestre dolgozni. Tehát nyáron tízezerrel több a lakosa Szentendrének, mint télen.

A hangulat viszont a szegénység ellenére, az toronymagasan nagyon jó volt, tehát itt ismert mindenki mindenkit, olyan testvéries volt a városban, szóval egész más hangulat volt. Most egy olyan sivár valami az egész. Itt akkor voltak szerbek, horvátok, németek, minden és soha semmi bajuk nem volt egymással, békében éltek együtt. Most olyan lelketlen, sivár: mindenki a maga pénze után fut, szóval nincs lelkiismeret, olyan rideg valami az egész. Akkor az emberek a szomszédokkal is barátságban voltak, a család is összetartóbb volt. Míg a nagymama élt, addig minden vasárnap ott volt nála az összes gyerek, unoka, mindenki. Ma azt tudom, hogy ez az unokatestvérem vagy mit tudom én, akkor szevasz, szevasz, hogy vagy, mint vagy? – aztán ő megy az ő dolgára, én megyek az enyéimre. De akkor nem, akkor családias volt, szóval egész más volt akkor. Hát szegénység volt, de lelkileg sokkal emberibb volt, mint most

Jobban meg voltak tartva az ünnepek is. A szent ünnepek a karácsony, advent voltak, és akkor nyáron volt a dalmátoknak ez az Iván-nap, voltak szüreti mulatságok is itt Szentendrén. Rendezett a Kisgazda Párt nagyon sokat, van is fényképem, a szüreti mulatságról. Apámnak a húga volt a bíróné, és a férje, Vaskó János volt a bíró, mert a szüreti mulatságon mindig van egy bíró és egy bíróné.

Gyermekkor, iskola

Én 1933-ban születtem, és akkor itt volt Szentendrén egy apácázárda, ők üzemeltettek óvodát, és én oda jártam le a Bajcsy-ba, csak úgy hívták, ott van a Tanácsháza mögött. Fiúk-lányok együtt jártunk oda. Egyházi iskola volt mind: reformátusoknak is külön iskolájuk volt, katolikusoknak is, de abba már fiúk-lányok soha nem jártak egybe; külön volt fiúiskola és a zárda a lányoknak, a Bajcsy. Mi meg ide jártunk föl a Templom-hegyre, az Alkotmány úti iskolába, minden katolikus fiú odajárt, a reformátusok meg a református

templomhoz jártak. Aztán később, mikor kijártam az öt elemít, utána mentem polgáriba, akkor már református polgáriba. Én katolikus vagyok, csak az jó iskola volt; oda jártak zsidótól kezdve evangélikus, katolikus, református... mindenki abba a református polgáriba járt. Aki akart, oda iratkozott be a polgáriba. Itt volt Szentendrén gimnázium is, az katolikus volt, de oda is járt minden más felekezetű is.

Aztán én cserkész is voltam. Itt volt Szentendrén a cserkész otthonunk, ahol most az egyházi gimnázium van. Én a Sas örsben voltam benne, akkor aztán mentünk mindenfelé kirándulni. Volt próbatábor Sikároson, mentünk Zebegénybe, ott kéthetes tábor volt. Sátrakban aludtunk, nagyon szép helyen voltunk, pap is volt velünk, oltár volt, minden reggel mise volt kinn a szabadban. Minden reggel úgy kezdődött, hogy mosakodás, utána mise, utána volt a reggeli. Az is egy vallási dolog volt, a cserkészet. Akkor úgy nevelték a gyerekeket már óvodától kezdve a kedves nővérek, hogy minden reggel imádkozni kellett meg minden, tehát vallásosságra nevelték a gyerekeket.

Sok szegény gyerek volt. Cipőjük nem volt, táskájuk nagyon ritkán volt. Az úri gyerekeknek volt, a többiek pedig így hozták a hónuk alatt meg spárgával összekötve a Horthy-rendszer alatt. A nagyurak meg dőzsöltek, ez az igazság. Hát iskolába mentünk, hazajöttünk, aztán volt, hogy kimentünk a földre. Itt a Skanzennél volt a földünk, ott kaptunk egy hold juttatott földet, ott volt nekünk egyik évben kukorica, másik évben búza, ott kellett segíteni, amit tudtunk.

De aztán mentünk a Dunára fürdeni. Azt nem hagytuk ki este soha, még ha nyolc órakor mentünk le, akkor is elmentünk megfürdeni a Dunában, mert annyira szerettünk ott lenni. Én a Dunát oda nem adnám tíz tengerért sem. Mink itt szerettünk lenni nagyon, ebben a vízben, átúsztunk a túlsó oldalra, ott epret meg kukoricát loptunk, áthoztuk ide, sütöttünk itt parázsban krumpli meg mindent. Mink gyerekek ilyeneket csináltunk: beúsztunk a Pap-szigetre, almát loptunk, kukoricát loptunk, azt áthoztuk, a lányok megsütötték a kukoricát, a

krumplit, és így voltunk. Aztán, mikor már 17-18 évesek voltunk, akkor is lementünk mink szombat-vasárnap a Dunára, és akkor azt csináltuk, hogy a Határcsárdáig fölmentünk, vittünk labdát, meg vittünk egy kis pénzt, ha volt. Egy korsó sört ott megittunk, aztán egész a moziig visszaúsztunk. Két kilométeren át labdáztunk a vízben a Duna közepén, ilyen is volt. Szóval sok szép élményünk volt, mint gyerekeknek. Sajnos a gyerekkori barátaim mind meghaltak. Úgy heten-nyolcan voltunk jóban, egyedül én élek közülük.

Én öt elemít jártam és négy polgárit, és a polgári után mentem inasnak a Szentendrei Papírgyárba, aztán 1951-ben kezdtem ott dolgozni, és egészen 1993-ig ott voltam, onnan is jöttem el nyugdíjba, tehát 42 évig ott dolgoztam mint esztergályos.

Én a futballban nem voltam valami jó, inkább röplabdáztam. A papírgyárnak volt egy csapata, és azzal bajnokságban játszottunk, versenyekre jártunk. Azt szerettem, a röplabdát, hát fociztam úgy brahiból, de nem tudtam úgy focizni, mint itt egy páran, mert voltak itten jó futballisták ám. De focimeccsre sokat jártunk, főleg, mikor ipari iskolába jártam Pesten, a Szív utca és a Szondi utca sarkára. Az első évet Szentendrén jártam, de akkor itt megszűnt sz iskola, és bekerültem Pestre. 1951-től jártam oda iskolába és volt, hogy lógtunk a suliból, hogy menjünk a meccsre. Válogatott és bajnoki meccsre jártunk, Puskásék akkor voltak nagyok, micsoda meccsek voltak! A Népstadiont '52-ben építették meg, akkor egy orosz csapattal volt a megnyitó, a Torpedóval, ha jól emlékszem. Velük játszott a Budapesti Honvéd, hú mi volt ott! – nem csak azon a meccsen, hanem a többi meccseken is. 70-80000 ember volt kinn egy meccsen, borzasztó, mi volt ottan. Én világeletemben Vasas drukker voltam, a Fradit nem szerettem, de az is jó csapat volt, csak nem volt szimpatikus.

Mikor még az első évet itt Szentendrén jártam, akkor azokat, akik jól tanultak, elvitték Újhutára, és én tiszta ötös voltam. Olaszliszka-Tolcsván szálltunk le a vonatról, és onnan traktorral vittek be minket a hegyek közé, nem messze van onnan Kassa. Fölmentünk a hegyre, be lehetett látni Kassába. Ott van ez az

Újhuta, ott volt egy MTH tábor, gyönyörű hegyek között meg egy völgybe. Nagy épület és különböző szobák voltak, és ott futballpálya volt, röplabdapálya, asztalitenisz, minden. Voltak szobák, ugye sokan voltunk rácsok benn, reggeli, ebéd minden volt, és a szobák között voltak versenyek: futball, röplabda és asztalitenisz egyéni. Akik megnyerték mondjuk a futball bajnokságot ott a két hét alatt, akkor azok kaptak egy tál tortát. A röplabdások megnyerték, azok is kaptak egy tál tortát, asztaliteniszben pedig egy ember kapott egyedül egy egész tortát. Na, hát én mind a háromban indultam: a futballt megnyertük, a röplabdát megnyertük, és a pingpong egyéniben bekerültem a döntőbe; egy pesti srác volt az ellenfél. Rosszul aludtam az éjjel, valahogy meghúzódott egy izom a nyakamban, reggel fölkelek és úristen, mondom, nem bírtam mozdítani a nyakamat. Tíz órakor volt a döntő, soha nem felejttem el, és megvertem őt, úgy, fájó nyakkal – akkor nagyon ment az asztalitenisz, abban az időben jártam Pestre versenyekre is innen az ipari iskolától –, úgyhogy nyertem három tál tortát, a futballban és a röplabdában közösen ettük meg, de asztaliteniszben volt egy külön tortám. Szóval ilyen is volt, szép volt.

A háború alatt

Apámat Erdély visszafoglalásánál behívták katonának, de katona már a háborúban nem volt. Erdélyt mikor megszállták a magyarok, azt hiszem '40-ben, akkor apám is ment ezekkel a csapatokkal. Nem volt bent sokáig, egy vagy két hónapot, aztán hazaengedték és többet nem hívták be. Én már iskolás voltam ugye, '40-ben már másodikba jártam, és akkor mentünk az utcán és kellett kiabálni: „Mindent vissza” „Kassát vissza” – tehát hergelték a népet. És ezt kiabáltuk, betanítottak a tanítók, hogy „Mindent vissza”, „Kassát vissza”, mert Kassa, az a szlovákiai részre esett akkor.

Aztán egyik reggel mentünk iskolába – ez volt 1944-ben, mikor a németek megszállták Magyarországot –, hát minden nap mentünk iskolába oda a Templom-dombra, ott volt az iskola. Negyedikes voltam talán, és a németek jönnek lefelé a lépcsőn, csajkával mentek reggelizni. Éjjel szállták meg

Magyarországot a németek. Itt voltak a mi iskolánkban, oda szállásolták be őket. Egyik nap még voltunk iskolában, másnap reggel mentünk, a németek már ott aludtak. Akkor itt voltak a németek, tudom, ott a Duna-parton volt nekik rézzenekaruk és minden este ott játszottak a német katonák. Gyönyörű rézzenekar volt, annyi ember volt ott, hallgatták ezeket a szép zenéket. Minden este ott játszottak a németek.

A németek ide jöttek a Kisokra, és innen lőtték szembe Dunakeszit, mert ott jöttek az oroszok, és innen lőttek át a túoldalra ágyúval. Ott voltunk mellettük, mikor tüzelt, akkor befogtuk a fülünket, mert akkorát robbant, hogy csak na. Három ágyú volt itt lenn a Kisokon. Vissza nem lőttek az oroszok mihozzánk.

Aztán ugye kellett árkot ásni mindenkinek, a polgári lakosságot is befogták. Voltam ásni apámmal; ki volt adva a Polgármesteri Hivataltól, hogy lövészárkokat kell ásni. Apám is meg anyám is kapott papírt róla. Kétszer hét métert, összesen 14 métert ki kellett mindenkinek ásni – egyet itt Szentendrén, és egyet Leányfalun –, hét méter hosszú árkot, és meg volt határozva, hogy milyen mélynek kellett lennie, és milyen szélesnek. Én anyám helyett mentem el apámmal, voltam 11-12 éves gyerek, hát lapátoltam a földet ki. Apám ásott, ha nem bírtam, ő csinálta, anyám meg otthon maradt.

Aztán a bombázás alatt mink a pincébe bújtunk el. Egy egész éjjel bombáztak, mikor az oroszok itt építették a Dunán a hidat. Egész éjjel jöttek a németek bombázni. A haveroméék házának a sarkát elvitte a bomba, meg ott a kertekbe oda dobálták be a Duna részén, ahol a hidat csinálták, oda kertekbe estek le a bombák. Meg az amerikaiak jöttek ezekkel a nagy Liberatorokkal és mellettük ezek a kis vadászgépek. Csak jöttek, az ég úgy csillogott és a németek meg innen Békásról boforccal² lőttek rájuk vissza. Az a boforc, az magasra vitt föl, éjjel reflektorokkal keresték a repülőt és akkor lőtték. De hát nem lőttek le sokat, mert azok nagyon magasan mentek, azok az amerikai gépek. Pestet bombázták, Szentendrét nem. Itt nem szórták le a bombát,

² Légvédelmi ágyú.

lehet, hogy bedobtak egy párat, nem tudom, de Pestet bombázták, Budapestet nagyon szórták.

1944 karácsony másnapján jöttek be ide az oroszok Pomázról. A földúton jöttek keresztül. Volt itt Szentendrén öt német katona, SS-esek, akiket személyesen ismertem, mert a nagynénémnél voltak beszállásolva, ott melegítették anyámnak a nővérénél a kaját reggel; ezek rádiósok voltak. Az oroszok jöttek át a réten, és akkor beléjük szaladtak ott, ahol vasútállomás van. Föltették a kezüket, de mind lelőtték az oroszok. Ott feküdtek. Mentem oda, ott sírtam, mint gyerek, mert hát én lovagoltam a Johannak a lábán. Akkor volt olyan 20-22 éves német srác, egy olyan vagány Baranya megyei srác, fölvelt a lábára, én akkor voltam 11 éves gyerek, és így játszott velem, meg minden, rendes srácok voltak. És lelőtték őket az oroszok. Ott feküdtek két hétig az utcán abban a nagy hidegben, csonttá voltak fagyva. Akkor jött a halottaskocsi, lovas kocsival fölhozták és itten temették el, fönt a katolikus temetőben őket. Én ott voltam, mikor temették őket, én ott álltam. Az öreg Killár Jani bácsi volt a sírásó, kiszedték az iratokat, aztán letettek egy szál papírt, rá egy németet, megint egy szál papírt... és így temették végig őket, ott álltam, mint gyerek. De most három vagy négy éve ugye, szedték össze a katonai halottakat, és akkor összeszedték a csontokat. Úgy sajnáltam ezt a német katonát, olyan jó gyerek volt, fiatal srác, és ott láttam őt halva.

Aztán én oroszot először innen a Daru-piacról láttam. Lefele néztünk, gyerek voltam, olyan 11 éves, és akkor jöttek lovas kocsin. Nagy hideg, borzasztó tél volt, amikor az oroszok bejöttek Szentendrére 1944 karácsony másnapján. Öreg bácsikák, olyan 70-75 éves kis emberkék ültek azokon a lovas kocsikon, majd megfagytak szegény emberek, olyan idős emberek, mint most én vagyok, azok is voltak katonák. Bejöttek ugye, ide Szentendrére, és akkor itt házakhoz beköltöztek és ott voltak. Azokat is sajnálni lehetett, olyan messziről, kétezer kilométerről ide lovas kocsikkal jöttek, szóval borzasztó sorsuk volt azoknak is. Hát ugye, a német kezdte meg a háborút, nem az orosz kezdte el tulajdonképpen. Hitler elkezdte, és a magyarok meg mellé álltak, tehát nem az oroszok támadtak meg minket, hanem mink az oroszot. Ez

az igazság, ugye, mink támadtuk meg az orosz a némettel. A német megtámadta, 1941. június 22-én, még arra is emlékszem, aztán meg a magyarok is, a Horthyék. A miniszterelnök, azt hiszem Imrédy volt, ha jól tudom, azt ki is végezték aztán. Meg a Szálasit, a Csia Sándort is kivégezték, aki a Szálasit első embere volt. Ő itt lakott Szentendrén, személyesen ismertem, még köszöntem is neki. Vékony, sovány, kopasz ember volt. Hát ugye, tudjuk, kik voltak itt a nyilasok, de nem féltünk tőlük, nem kellett tőlük nekünk tartanunk.

A zsidókkal sem volt semmi probléma, nagyon jó viszony volt velük is, míg nem jöttek a nyilasok. Voltak a Vas-lányok, nagyon szép zsidó lányok voltak, soha nem felejttem el. Nem volt itt semmi baj a zsidókkal, kereskedők voltak, rendes emberek voltak. Azok között is van zsidó, és a keresztények között is van zsidó ugyanúgy. Én azt mondom, hogy rendes emberek voltak a zsidók, soha nem felejttem el őket. Aztán itt is összeszedték őket, ott volt a gettó a Kucsera-keresztény, azzal szemben. Ott voltak összegyűjtve, és sárga csillaggal kellett nekik járni, azzal voltak megjelölve. Aztán volt, aki zsidót bűjtött, mert aztán elvitték őket Auschwitzba és Birkenaubába. Nekem voltak pedig zsidó haverjaim, akikkel együtt jártunk, meztelenül fürödtünk a Papszigeten. A Kohn Lajos bácsinak a fiával, a Sanyival, meg a Pirivel; olyan idősök voltak, mint én, jó stramm kölykök voltak. Mind elvitték őket, soha nem jöttek többet vissza.

Most vannak itt más zsidók, de ezek aztán betelepültek. De akik akkor voltak, azokra senkire nem emlékszem én, hogy visszajött volna. A Vas lányok, ők Pesten vannak, a Vas Éva, meg a testvére, ő idősebb, mint én, vele találkoztam itt. A zsidó temetőnek volt az avatása, megcsinálták, mert bedobáltak oda rossz sparhelveket, lábasokat meg minden lomot. Volt egy ünnepély, a televízió is itt volt, és én a katolikus temetőben voltam és megyek arra, és látom, ott vannak. Fogtam magam, aztán bementem, ott volt a polgármester is meg katolikus, református, zsidó papok. Én átláttam a temetőbe, bementem, és jön arra egy ember, mondja nekem: itt senki nem volt zsidó temetésen. De, mondom, én voltam, mikor temették a Goldberget,

itt voltam, mint gyerek a temetésen. Azt mondja, lehet hogy az én feleségem is itt volt. Kérem, ki a maga felesége? Azt mondja, Vas Éva. Te Úristen, mondom, együtt voltunk fiatalok, nekik a Fő téren volt egyébként üzletük. Odajött akkor az Éva is, és akkor beszéltünk egy kicsit. Pesten laknak most.

Volt aztán itt egy eset: egy 16 éves srác, a Hudek Feri (idősebb volt nálam négy évvel) agyonlőtt egy orosz katonát. Állítólag az anyját akarta védeni, volt otthon fegyvere, és akkor lelőtte azt az oroszot. Keresték, hogy ki volt, és elkapták a gyereket, levitték az orosz városparancsnoksághoz és kérelem szépen bezárták ott őt. Levitték az alsó temetőbe, ott már ki volt neki ásva a sírja, fölolvasták a halálos ítéletet, a Tribler Iván bácsi volt az orosz-magyar tolmács, és az orosz ment a háta mögött és hátulról pisztollyal tarkón lőtte a Hudek Ferit. Hát sajnos ilyen dolgok is történtek.

Háború után

A háború után aztán sokáig nem volt mit enni. Reggel kukoricakása, délben kukoricakása, este kukoricakása. Volt, amikor egy kis édes tejet kukoricával tett a tányérba anyukám, így szétnyomta, mint a tejbegrízt. Sokáig kukoricát ettünk, az mentette meg az országot, az embereket. Aztán 1946-ban a katolikus egyház minket összeszedett, akik így jelentkeztek fiatal gyerekek, és elvittek minket Mágocsra, az Dombóvártól van kilenc kilométerre. Itt Szentendrén Németh László volt a plébános, ő összeírta a gyerekeket, akik jelentkeztek.

Arra Mágocs felé nem volt front, mert a Balaton alsó partján ment el a front. Ott disznók voltak az ólakban, tehének, minden, ami létezett... kaja annyi volt, hogy az csoda. Tyúk annyi volt, azt sem tudták, mennyi. Svábok voltak ott lenn Mágocson, ez egy sváb község volt. Minket levittek oda, és akkor ottan ki mennyi gyereket vállalt, annyi került hozzá; volt, aki két gyereket vállalt. Este értünk oda, és akkor osztottak ki minket. Ott volt ennivaló, zsíros kenyeret ettünk... úgy ettük, mint hogyha mannát ettünk volna. Ott nem ment a front, nem vitték el a németek, nem vitték el az oroszok, ugye. Mert az oroszok is

ugye, eljöttek onnan kétezer kilométerről, hát azok is emberek voltak, ugye, azoknak is kellett enni és akkor ellopták. Hát mit csinál az ember, ha éhes? – hát akkor fogja és ellopja. Éhesek voltak, hát persze, hogy ellopták a tyúkot is meg mindent, a németek is megcsinálták ott kint, nemcsak az oroszok.

Szóval oda lementünk, ott volt ennivaló, és ottan jóllaktunk, és nagyon jó emberek voltak ezek a svábok. Én mondjuk pont magyarokhoz kerültem, Jaksa Györgynek hívták a férfit. Nem kellett ott dolgozni semmit, egész nap mentünk ide-oda. Volt egy vásártér, oda fölmentünk, fociztunk a pappal, a plébánossal, aki jött velünk. Dr. Mezősinek hívták, a keresztnévére már nem emlékszem, de a vezetékeve Mezősi volt, és ő is velünk focizott. Akkor mentünk Dombóvárra, mentünk fürdeni, mert ott volt egy fürdő. 12-13 éves gyerekek voltunk, kilenc kilométer akkor semmi sem volt nekünk. Voltunk Szalatnagon, ott is volt egy fürdő, úgyhogy jó volt ott lenni, nagyon jó emberek voltak a svábok, és gazdagok voltak. Hát parasztemberek voltak, földjeik voltak ott lenni, na, és akkor aztán őket kitelepítették. Ez elég szomorú volt, hogy kitelepítették őket Rákosiék, visszaküldték Németországba őket, pedig ezek nagyon jó gazdaemberek voltak. Megfogták, bevagonírozták, aztán kivitték őket Németországba. Hát szóval ez volt a gyerekkorom.

Szociáldemokrata kötődés

1945-ben, mikor megalakultak a pártok, volt Kommunista Párt, Kisgazda Párt, Parasztpárt, Szociáldemokrata Párt; volt mindnek helyisége is, klubhelyisége. Az én apámnak az egyik öccse, Feri ott lakott a szociáldemokrata klubhelyiség épületében a Duna-parton. Egy orvosé volt az, és a nagybátyámnak ott volt szolgálati lakása, mert ő az orvosnak volt a sofőrje. A klubhelyiségben volt valamilyen rendezvény, és akkor apámnak szólt az öccse, hogy Jani, gyere és fűtsél itten. Mikor voltak a klubesték, jött ki (soha nem felejttem el) a Tolnay Klári; voltam olyan 14-15 éves gyerek, és jött ide műsort csinálni. Ott énekelt: „Zöld a kukorica, Kati” – soha nem fogom elfelejteni. Aztán a szociáldemokraták színdarabot csináltak, úgyhogy voltak ilyen klubesték, és mink apámmal ott fűtöttünk. Én segítettem apámnak, mert

marha nagy vaskályha volt, öntött vaskályha, és azt raktuk: hordtuk fel a fát a pincéből és tüzeltünk, hogy ha műsor volt, valami meleg legyen ott.

A nagybátyám is, apám is szociáldemokrata volt, de apám nem volt benne a pártban, csak szimpatizáns volt. Aztán 1949-ben egyesült a Kommunista Párt a Szociáldemokrata Párttal – a Rákosi Mátyás és a Szakasits Árpád –, és akkor lett a Magyar Dolgozók Pártja. Szerintem ez egy erőszakos dolog volt a kommunisták részéről. Szakasits beadta a derekát, és ő lett a köztársasági elnök. Akkor egypártrendszert csináltak, ugyanúgy, mint Oroszországban, tehát nem maradt meg ez a többpártrendszer. Lett a Magyar Dolgozók Pártja, az volt egész '56-ig, és akkor utána lett a Magyar Szocialista Munkáspárt, utána az MSZP. Én 1955-ben szereltem le a katonaságtól, visszamentem a Szentendrei Papírgyárba, és én akkor mindjárt tagjelölt lettem, mert akkor úgy volt, hogy egy évig tagjelöltnek kellett lenni. 1955. decemberben már tagjelölt voltam a Magyar Szocialista Munkáspártban³, de jött '56, megszűnt minden, megszűnt a tagjelöltségem, szétesett a párt. Na és akkor '59-től nekem rendes tagságom van a mai napig. Járok a gyűlésekre is mindig. Egy hónapra nyugdíjasnak száz forint a tagdíj, tehát egy évre 1200 forint, de én kétezret szoktam otthagyni. A hitközségnek is adok kétezret meg az MSZP-nek is. Az adott nekem valamit, két gyereket felneveltem, tudtam venni földet, házat építettem, segítettek a vállalatnál szén-menetlevéllel, kocsival, ami volt törmelékanyag, téglá mind, azt adtak ingyen.

Katonaság

1953. november 11-én vonultunk be katonának. Soha nem felejttem el. Újoncok voltunk, kopaszra nyírtak még az éjjel, odajöttünk, szakadt az eső, fújt a szél. Vittek föl erre Pilisvörösvár, Piliscsaba felé, arra vittek föl vonattal Esztergomba. Még az éjjel a civil ruhát ledobtuk, lenyírtak kopaszra, meg kellett fürdeni és már katonaruhába kellett öltözni, még éjjel két órakor is ott voltunk. Az öreg katonák zalaiak voltak, volt köztük egy pár nagyon jó gyerek is, de volt köztük egy bunkó, és ő volt a szobaparancsnok. Fölrúgta az

³ A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) 1956. október 31-én alakult meg, ezt megelőzően csak a magyar Dolgozók Pártjában (MDP) lehetett tagjelölt.

ágyainkat meg mindent, annyi rosszat csinált velünk. De mikor aztán ők leszereltek egy év után, és mink lettünk öreg katonák, senki nem fogott vele kezét, úgy sírva szaladt ki a körletből. Ők már civilben voltak, mi meg akkor öreg katonák lettünk, ők szereltek le, és senki sem fogott vele kezét.

De volt dunaújvárosi gyerek is, az meg az én rajparancsnok volt. Az egy olyan jó gyerek volt, a Gyuri Jancsi. Jó volt, rosszban-jóban együtt voltunk, olyanok voltunk, mint a testvérek. Amikor öreg katonák lettünk, pláne, ugye, együtt vonultunk, együtt szereltünk le, és jóban-rosszban együtt voltunk. Ott annyira összejött a közösség. Érdiekkal sokkal voltunk, volt szigetmonostori, pomázi, kalászi... voltak erről a részről. De én a szentendrei haverjaimmal vonultam be egyszerre, a legjobb haverommal egymás mellett aludtunk két évig. Ő aludt a sarokban, én meg mellette közvetlenül.

1956-os élmények

Volt itt is egy pár gyerek Szentendrén, aki csákánnyal ment, és ha látott vörös csillagot az ablakban, akkor azt beverte meg ilyenek, de aztán itt nem volt semmi sem. Én '55-ben szereltem le a katonaságtól, és '56-ban, már november 4-én az oroszok jöttek és akkor kezdték leverni, de szerintem ez nagyon helyes volt. Én azt mondom, hogy jogos volt, mert kijöttek a börtönből ezek a zsványok, ilyen gyilkosok, akik be voltak zárva, fegyvert szereztek, és akkor mentek és sorkatonákat akasztottak föl Pesten, akiket oda soroztak be az ÁVÓ-hoz. Oda úgy soroztak, mint a gyalogsághoz meg a tüzérekhez, én akkor voltam katona, tehát tudok mindent. És ezek, ha megláttak egy ÁVÓ-st, azt fölakasztották a fára meg agyonlőtték, meg minden. Szóval ezek gyilkosok voltak, akik Vácon meg tudom is én, hol be voltak zárva gyilkosságért meg rablásért. Ezeknek mi kellett? – a fegyver. Ez ÁVÓ-s, gyerünk, nyírjuk ki – és ez így ment. És akkor aztán mi lett volna itt, ha nem jönnek az oroszok? Itt gyilkolták volna az embereket, gyilkolták volna ezek a zsványok. Voltak rendes emberek is, de sok zsvány is volt köztük.

Na, és akkor utána, úgy november 10-15. körül barátok fogtuk magunkat és bementünk Pestre, hogy mi van Pesten. Hát kérlek szépen, az Árpád hídig ment a vonat, ott megálltunk, és az Árpád hídon ment villamos egészen le a Nagyváradi térig. Onnan visszafordultunk az Üllői úton a körút felé. A Kilián laktanyánál mink a jobb oldalon mentünk, le voltak omolva a házak, halott lovak meg mit tudom is én, mik. Pont a Kilián laktanyának a kapujához értünk – voltunk vagy öten haverok Szentendréről –, és így néztem, hogy össze volt lövöldözve a Kilián laktanya, és egy részen aztán nem lehetett tovább menni a járdán. És éreztem, hogy a járda mellett közvetlenül, az úttesten valami puhára léptem. Lenéztem, egy harckocsi volt ottan és egy szénre égett orosz katona, az arca tiszta fekete volt neki. Léptem, hát nem láttam, ott minden összevissza állt, és ráléptem a hasára, a puhára, akkor nézek le és látom, hogy az orosz katonára léptem. Ezek a gyerekek dobálták a benzines üvegeket be a harckocsikba, és ez az orosz katona biztos nem bírta kiszállni. Na most a pláne nem ez volt, mert háború volt, hanem az, hogy oda volt piszkítva neki az ajka alá. Milyen ember volt az? Milyen forradalmár volt ez például? Az egy anyának ugyanolyan gyereke volt, mint ő, az parancsra ment, ott nem volt mese, ott muszáj volt neki menni, nem mondhatta, hogy nem megy, hát próbálta volna. Ide volt piszkítva neki az álla alá, hát szóval ilyen emberek is voltak, ilyen forradalmárok.

A hétköznapiak

Majdnem minden nap elmentünk a Legényegyletbe, ami a Kucsera Ferenc utcában volt táncolni, szórakozni. Minden este oda jártunk, ha egyik este nem voltunk ott, már kerestek a többiek, hogy hol vagyunk. Minden este hazajöttem a gyárból, elintéztem pár dolgot és mentem le az egyletbe; 10-11-ig ott voltunk, néha még éjfélig is. Jártunk moziba, volt olyan film, amit háromszor is megnéztem.

Ott a Legényegyletben ismertem meg a feleségemet is, Újfalusi Antóniát. Ő hajdúböszörményi lány, és mikor én leszereltem '55-ben, akkor ő közvetlen a Legényegylet mellett lakott albérletben, Pestre járt dolgozni. Akkor ő 19 éves

lány volt, nálam négy évvel fiatalabb. Megismerkedtünk, elkezdtünk járni, és akkor 1958-ban megesküdtünk. 1958. november 15-én volt az esküvő; tíz órakor volt a Tanácsházán, 11 órakor a templomban. De nem volt aztán semmi, hazamentünk a mama megfőzött, voltunk talán nyolcan. Apám, anyám, a két násznagy, a sógorom meg a húgom, voltunk hatan, vagy nyolcan. Volt egy ebéd és kész, vége volt az esküvőnek. Nem volt semmi nekem. Ugye, akkor már apám beteg volt, meg nem is tudtuk volna, hát hol lett volna annyi pénzünk, hogy itten komoly esküvőt csináljunk? – az nem ment volna.

Aztán a lányom '63-ban, a fiam meg '70-ben született. Öt évre rá, hogy megesküdtünk lett a lányom, akkor nekiálltunk ott telket venni, megcsinálni, nem gyerek kellett akkor, mert akkor hátráltatott volna, hanem nekiálltunk aztán spóroltunk telekre, mindenre.

Ezt a telket 1964-ben vettem, és 1969-ben kezdtem építeni rá házat. A trógermunkát és a kőművesmunkát, mindent én csináltam. A főfalakat nem én csináltam, azokat három nap alatt iparosok felhúzták, de az oldalfalakat én falaztam, 12-es falat csináltam. Munka után jöttem ide és dolgoztam sokszor 9-ig. Nem volt itt senki, csak a madarak voltak erre, senki nem volt, ház se volt itt sehol. Egész egyedül én hoztam le onnan fönről, egészen a lámpától kellett lehoznom ide az áramot. Hogy mit dolgoztam míg azt kigödröztem ezeknek a betongyámoknak! Akkor ráfúrtam a fenyőgerendát, csavarokat esztergáltam hozzá a gyárban, utána a kábelt megvettem, és akkor ide hoztuk föl a kábelt. Itt a hátam mögött van négy társasház, oda mind az én oszlopomról hozták az áramot. Itt nem volt út akkor még, itt földek voltak, ezt az utat '78-ban sajátították ki és akkor csinálták. Megvolt ez az út gyorsan, megcsinálták. Én a házzal olyan '75-re lettem készen, akkor már be lehetett kötni, de volt még rajta munka.

1980-ban lett autóm, egy kis Polskit igényeltem, előre fizettem és akkor megkaptam 1980-ban. Aztán én voltam a kilencedik vagy tizedik tévéelőfizető Szentendrén. Egy AT403-as televíziót vettem, 1959-ben már televízióm volt

nekem. Ott laktunk fönn a Szamárhegyen, és a városból jöttek hozzánk az emberek futballmeccset nézni; kivettem a konyhaajtóba, a bejárati ajtóba a tévét, és az udvarban ültünk, ott ült mindenki, ahol érte, farönkön, sámlin, és néztük a futballmeccset. A városból jöttek sokan hozzánk, mert nem volt televíziójuk.

Munka

Mindent, ami ott esztergályos munka volt, azt mindent kellett csinálnom a papírgyárban. Volt, hogy 40-50 mázsás hengereket köszörültem, gumihengereket. Más nem merné fölteni a gépre, én meg azzal dolgoztam, meg hát, ami kis padra volt, kis esztergapadra volt munka, azt mindent kellett csinálni, ugye. Mondom, ott voltam 42 évig esztergályos, én onnan soha nem jöttem el. Egyszer a húgomnak a második férje, aki a téésznél a lakatosoknak, esztergályosoknak volt a főnöke mondta, hogy menjek oda, ad nekem tíz forinttal több órabért. És akkor spekuláltam, már akkor ott dolgoztam 35 éve, vagy 40 is már, és spekuláltam azon, elmenjek, ne menjek, aztán úgy döntöttem, itt voltam inas, innen nem megyek el, itt megbecsülnek. Jó, hogy ott maradtam, mert az a cég megszűnt egy év múlva. Akkor mehettem volna Dunába, de itt maradtam, nagyon jó helyem volt, meg is becsültek. Hát amennyire tudott a cég, annyit adott nekem, úgyhogy 17188-al jöttem el nyugdíjba 1993-ban, amikor elértem a 60 évet. Most volt szeptemberben 17 éve, hogy már nyugdíjba vagyok. 43 évet és 31 napot igazolt a Nyugdíj Intézet nekem, annyit dolgoztam.

Aztán persze azóta is dolgozok ezt-azt. Fűkaszával járok fűvet nyírni, kerteket rendbe rakni. Most már 78. évemben vagyok, 77 voltam nyáron, ugye, most már csak éppen olyanokat csinálok, ami bírok. Antal Imre barátomnak csináltam, vele nagyon jó barátságba kerültünk. Itt volt Szenetendrén nyaralója, a lányoméék boltjába járt vásárolni és úgy összeismerkedtünk. Tartottunk közös születésnapokat, mindent, jó barátságban voltunk Imrével. Ugye, pár éve már meghalt szegény. Aztán csináltam a Szepesi Györgynek a kertjét, aki az Aranycsapatnak volt a szpíkere; a Gyuri bácsival együtt szedtük

a cseresznyét nála, meg vágtam neki a füvet, ő még él. Szóval van nekem egy pár kertem, havonta fizetnek 10000 forintot, 30000-et meg tudok keresni ilyen kinti munkákkal, az nekem majdnem elég kajára egy hónapra. A nyugdíjamból meg össze tudtam spórolgatni, adtam a lányoméknak sokat, fiamnak is sokat, úgyhogy ez van. Ha még élnék úgy 10-15 évet, akkor még úgy eldolgozgatok ilyen fűnyíróval, fűkaszával.

1989-ben, akkor ezek a gyárak leadták az esztergapadokat és Csepelen egy raktárban voltak. Én elmentem Csepelre megnézni ezt a raktárt, és kiválasztottam egy kis padot, és akkor elhozták. 100.000 forintba került, azóta dolgozok vele itthon. Fékdobot csinállok esetleg valamelyik kocsis havernak, ha kell, vagy valami. Most is dolgoztam, hüvelyeket csináltam, ami szorosan ment bele egy másik hüvelybe, belül meg M20-as menetet kellett vágni, ilyen csináltam három darabot, kaptam 6000 forintot, az nekem egy hétig elég ennivalóra.. Ha jön meló, ismerősöknek, barátoknak, azoknak megcsinálom ingyen, de ha idegenek jönnek, azok megfizetik.

A feleségem pedig a Váci út, Dagály utca sarkán dolgozott az üvegmosodában. Budafokról hordták oda az elhasznált borosüvegeket, és akkor azokat kézzel és géppel is kellett mosni. Utána átment a Vörösvári útra a méhtelepre dolgozni, onnan is ment nyugdíjba 1992-ben, tehát előttem egy évvel.

Nürnbergi utazások

Egy időben, a 80-as években minden évbe jártam Nürnbergbe. Volt itt egy tanító néni, Anna néni, aki itt lakott Szentendrén, nem messze tőlünk. '56-ban elvált a férjétől, és a két gyerekével fogta magát és disszidált Nürnbergbe, mert németül tudott perfektül beszélni, és ott egy német tanárnő lett belőle. Én nagyon szerettem őt, annyira jóban voltam Anna nénivel, hogy engem mindig meghívott, hogy Jancsikám, jöjjön ki és meséljen nekem Szentendréről. És akkor kimentem hozzá, és mindig egy hétig ott voltam nála. Nekem csak az utat kellett kifizetni oda és vissza, ő engem teljesen ellátott, megvette nekem

a szabadjegyet, tehát én mehettem buszon, villamoson, mindenben ingyen, sőt odaadta a bukszáját, azt mondta: Jancsikám, elmegy a boltba és azt vesz, amit akar magának. Úgyhogy nagyon aranyos volt a néni, minden évben kijártam hozzá. 1911-ben született, jövőre lett volna százéves, de meghalt most már vagy öt éve, itt van eltemetve Szentendrén. Nürnbergből elhozták haza őt, az édesapja meg a bátyja sírjába van téve, az evangélikus temetőben vannak a hamvai.

A hagyományok ápolása

A dalmátok soha az életben nem mondták, hogy horvátok. Horvátot nem is lehetett hallani, csak dalmátot. Itt olyan dalmát élet volt, hogy az csuda, mikor én gyerek voltam. Nagy dalmát élet folyt itt Szentendrén, és jóban voltak a szerbekkel is a dalmátok. Úgy nem volt más viselet vagy más ételek, hát ugye, a dalmátok is római katolikusok, szóval az ünnepek is közösek voltak a magyarokkal, csak a nyelv volt a különbség és az Iván-napi ünnepség, de egyébként nem volt semmi különbség.

Most tíz év óta működik ez a dolog újra, egy ideig halott volt ez az Iván-nap és úgy egyébként a dalmát hagyományok is. Most, hogy aztán megalakultak a kisebbségek, és kapunk erre pénzt, megint működik. A Polgármesteri Hivataltól 600.000 forintot kapunk egy évre, és azt beosztjuk. Kell az Iván-napra, karácsonyra, egyéb összejövetelekre. Most fogok megrendezni egy vacsorát november 26-án, mert van még pénz. A mostani kisebbségi önkormányzati választásokon én lettem megválasztva elnöknek, a lányom meg a helyettesemnek. A régi elnök átadta nekem a pénzt, és még azt fel kell használni ebben az évben, mert a jövő évre nem lehet átvinni. Úgyhogy azért most csinálunk egy vacsorát, amire a polgármestert, az alpolgármestert, mindenkit meghívok, leszünk vagy negyvenen.

Utána meg a karácsonyra készülünk rá. Olyankor korán, fél 8-kor van a mise, és ott horvátul énekelünk. Én gyalog már korán lemegyek, elkérem a kulcsot, aztán kinyitom a templomtornyot és már megyek fel, és akkor jönnek a

többiek is, akik énekelnek. Alulra meg hát azok, akik jönnek arra a fél 8-as misére. Utána van egy kis asztal, akkor ráteszünk süteményt, pálinkát, ott aztán iszik mindenki egyet a templomnál. Akkor szoktunk venni zacskókat, és akkor abba csomagolunk almát, narancsot, egy fügét, vagy teát, szaloncukrot teszünk mindegyikbe, abból is csinálunk vagy ötvenet, és aki úgy közénk tartozik, annak adunk belőle. Utána feljövünk a felső katolikus temetőbe, akiknek ott vannak hozzátartozói, a nagy keresztnél akkor még egy-két dalmát dalt elénekelünk. Ott is megiszunk egy felest, aztán megyünk haza reggelizni. A vejem szakács, a Karcsi, itt megmelegíti a halászelevet, eszünk egy kicsit, van rántott hal is, minden.

Aztán olyan tíz éve Stari Graddal felvettük a kapcsolatot, és azóta Horvátországba is lejárók, és ők is jönnek onnan ide hozzánk vendégségbe. Lemegyünk, az utat kell fizetnünk, ott teljes ellátás van. Én annyira jóban vagyok ott a polgármesterrel, hogy mindig meghív. Persze a lányomat mindig elviszem, meg a vejemet. Jövőre a vejem, a lányom és a vejemnek az öccse is fog jönni a feleségével, öten fogunk menni. Nekem muszáj menni, mert hát én tudok velük ott kicsit beszélni, meg ismernek engemet ott már. Sajnos nem tud más senki, se a lányom, senki. Nem tudnak már beszélni semmit, hát ez van. Ugye, kihal a nyelv, a temetőbe, a föld alá ment a nyelv. Én nekem az volt a szerencsém, hogy annyira tudok olyan 40%-ik mondjuk, hogy megértetem magam velük. Az anyám, apám úgy beszéltek otthon, és azért nekem sok megmaradt. Van itt egy fiú és egy lány, akik Zágrábban születtek és ide jöttek lakni Szentendrére, ők perfektül beszélnek a nyelvet, ők szoktak nekem segíteni: ha beszédet írok vagy valami, akkor elmondom, mit szeretnék mondani, és segítenek a nyelvtanban, átnézik a szöveget nekem.

Aztán van három unokám: a lányomnak van egy nagyfia, és a fiamnak van egy kilenc éves fia és egy négy és fél éves kislánya. Hát, ha ők már nagyok volnának, úgy szeretném. Arra kérem az Istent, hogy addig éljek, hogy ez a kisfiú legalább húszéves legyen.

Fényképalbum

Fénykép címe:	Édesanyám a Kern családnál
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1910-es évek eleje
Kulcsfigura:	Pivarcsek Mária

Itt az édesanyám még kicsi gyerek, ez a '10-es évek eleje lehet. A két nő pedig a szomszédban lakott, ez a kép is ott készült, a Kern családnál. Nem tudok róluk sokat, mert én már nem ismertem őket.

Fénykép címe:	Pivarcsek család
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1920-as évek eleje
Kulcsfigurák:	Pivarcsek Mária, Bindorffer Lujza, Pivarcsek Ferenc

Itt van az édesanyám, olyan 20 év körül lehet, a nagyanyám, Pivarcsek Ferencné, és a nagybátyám, Pivarcsek Ferenc.

Fénykép címe:	Édesanyám koszorúslányként
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1920-as évek vége
Kulcsfigura:	Valentin János

Ez az édesanyám, Pivarcsek Mária, aki 1908-ban született és 1999-ben halt meg. Ezen a képen még fiatal, itt koszorúslány volt egy barátnőjének az esküvőjén. Itt olyan 20 év körül lehetett. A szüleim 1932-be házasodtak össze.

Fénykép címe:	Valentin család
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1933
Kulcsfigurák:	Valentin János, id. Valentin János, Valentin Jánosné

Itt vagyok az anyám ölében. Itt a keresztapám, Nyerges László, apám az álló sorban balról a második, apámnak a két öccse, a nagynénémnek a férje, Vaskó János, a nagynéném, anyám, nagyanyám és a keresztyám. A lányok pedig az unokatestvéreim. Ez 1933-ban a születésem évében készült a nagyszüleim házábanál.

Az én nagyapám, Valentin János kőműves mester volt, és ő volt a dalmátoknak a vezetője abban az időben Szentendrén. A dalmát zászló szentelése például az ő kertjében volt. 1872-ben született, egy évben a nagyanyámmal, és 1923-ban halt meg, tehát én nem ismertem őt. A felesége Hants Mária volt, egy pilisvörösvári sváb lány, 1951-ben halt meg. Nekik tíz gyermekük született, öt fiú és öt lány. Az öt fiúból négy, köztük apám is vitte tovább a kőműves mesterséget, egy pedig ács lett. A lányok feleségek lettek, és hát volt földjük, oda kijártak dolgozni, kapálni, piszkét szedni.

A nagyszüleim háza a Szamárhegyen, a Zrínyi utca 8. számban volt, ez a kép az előtt a ház előtt készült. Az egy nagy, L-alakú ház volt és ugye, elől volt egy szoba, konyha, megint egy szoba, akkor volt megint egy konyha, megint egy szoba. Nem tudom, hogy a nagyapám építette-e, de én gondolom, mert kőműves mester volt. És volt aztán hátul istálló, ahol voltak a tehének. Disznókat is tartottak hátul, mert nagy udvar volt. Azt most egy filmproducer vette meg, Balogh Lajosnak hívják. Ő vette meg tőlünk az öreg házat, teljesen lebontotta, és egy teljesen ugyanabban a szisztémában épített egy új házat oda, nagyon szép. De nem lehet belátni, csak kocsiról, kocsni tetejéről, mert

olyan magas kerítést csinált, hogy be se látunk. Ott nagy ház volt, aztán örökölték ezt a testvérek. Az apám örökölte az első részt, egy szoba, konyhát, az öccse örökölt egy szobát meg egy kamrát, az egyik nagynéném örökölt ott egy szobát meg egy konyhát, és hátul az istállók, azt megint két testvér örökölte. Így lett elosztva, amikor meghalt a nagyanyám 1951-ben, és akkor mi négyen abban a szoba-konyhában laktunk: apám, anyám, a húgom és én.

Fénykép címe:	Szüleimmel csecsemőkoromban
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1933.
Kulcsfigura:	Valentin János, id. Valentin János, Valentin Jánosné

Ezen a képen is csecsemő vagyok, tehát 1933-ban készült a kép a szüleimmel, szintén a családi háznál.

Fénykép címe:	Duna-parton gyerekkori barátokkal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1943 körül
Kulcsfigura:	Valentin János

Itt vagyunk gyerekkori barátok a Dunánál. Bognár Feri, Tóbi Feri, Roska Péter, a Magyar gyerekek és a Nágeli lányok, a Cica meg a Panni. Én jobbról a harmadik vagyok, itt olyan 10 éves kölyök lehettem.

Mi mindig mentünk a Dunára fürdeni. Azt nem hagytuk ki este soha, még ha nyolc órakor mentünk le, akkor is elmentünk megfürdeni a Dunában, mert annyira szerettünk ott lenni. Én a Dunát oda nem adnám tíz tengerért sem. Mink itt szerettünk lenni nagyon, ebben a vízben. Mink gyerekek ilyeneket csináltunk: beúsztuk a Pap-szigetre, almát loptunk, kukoricát loptunk, azt áthoztuk, a lányok megsütötték a kukoricát, a krumplit, és így voltunk.

Aztán, mikor már 17-18 évesek voltunk, akkor is lementünk mink szombatvasárnap a Dunára, és akkor azt csináltuk, hogy a Határcsárdáig fölmentünk, vittünk labdát, meg vittünk egy kis pénzt, ha volt. Egy korsó sört ott megittunk, aztán egész a moziig visszaúsztuk. Két kilométeren át labdáztunk a vízben a Duna közepén, ilyen is volt. Szóval sok szép élményünk volt, mint gyerekeknek. Sajnos a gyerekkori barátaim mind meghaltak. Úgy heten-nyolcan voltunk jóban, egyedül én élek már csak közülük.

Fénykép címe:	Barátokkal Szentendrén
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1951.
Kulcsfigura:	Valentin János

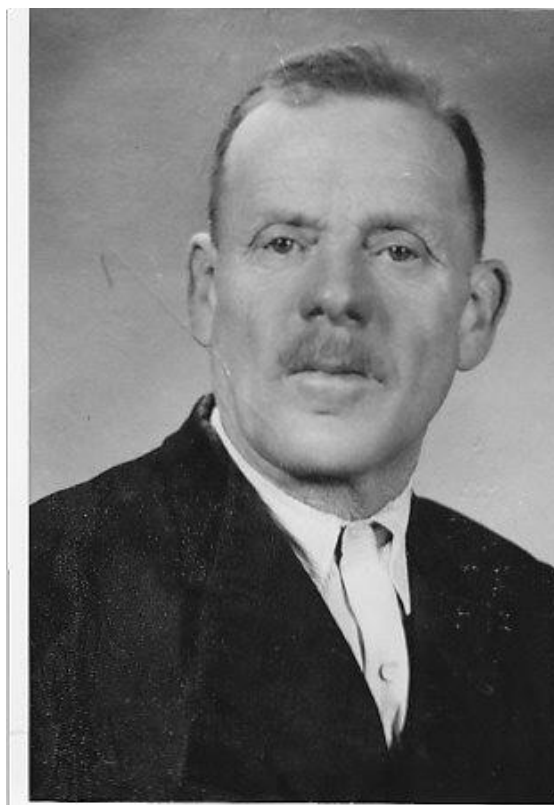
Ezen a képen 18 éves vagyok, úgyhogy '51-es fénykép. A barátaimmal vagyunk a Legényegyletbe közel. Pálvölgyi Éva, mellette én, Kovács Mária, Pini István és Elsik Irma.

Majdnem minden nap elmentünk a Legényegyletbe táncolni, szórakozni, ami a Kucsera Ferenc utcában volt. Minden este oda jártunk, ha egyik este nem voltunk ott, már kerestek a többiek, hogy hol vagyunk. Minden este hazajöttem a gyárból, elintéztem pár dolgot és mentem le az Egyletbe; 10-11-ig ott voltunk, néha még éjfélig is. Jártunk moziba, volt olyan film, amit háromszor is megnéztem.

Fénykép címe:	Sloboda János barátommal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1951.
Kulcsfigura:	Valentin János, Sloboda János

Ez a fénykép akkor készült, amikor a Sloboda János barátom már katona volt, de én még nem, azt hiszem '51-ben. Bementünk itt a fényképészhez és csináltattunk egy képet emlékre.

Fénykép címe:	Édesapám portréja
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1950-es évek
Kulcsfigura:	id. Valentin János

Ez pedig az édesapám, Valentin János. Ő 1899-ben született, tehát 9 évvel volt idősebb anyámnál, de fiatalon 1959-ben meghalt. Azt mondta, inkább meghal, nem bírta ki cigaretta nélkül, 9 éves kora óta dohányzott, annyira nikotinéhes volt, hogy fantasztikus. Inkább nem evett. És aztán ide jutott, levágták a lábát, már fekete volt neki, másnap reggel mentünk be hozzá a kórházba, és már meg volt halva.

Fénykép címe:	Katonatársakkal bevonulás előtt
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1953. november 11.
Kulcsfigura:	Valentin János

Ez a bevonulásunk napja, pontosan 1953. november 11-e. Mártírok útján ülünk a ládán. Bementünk egy fényképészhez, és csináltunk egy képet. Mind szentendrei srácok, de nem mind vonult be velünk, hárman csak elkísértek. Felső sor: Szöllősi Miklós, Labutyin József, Gyuriczky János, Ferenczy Tibor, Kovács Miklós, Juhász Laci. Alul Sára Lajos, Rózsa István, én, Sógor András és Demeter József.

Soha nem felejttem el. Újoncok voltunk, kopaszra nyírtak még az éjjel, odajöttünk, szakadt az eső, fújt a szél. Vittek föl erre Pilisvörösvár, Piliscsaba felé, arra vittek föl vonattal Esztergomba. Még az éjjel a civil ruhát ledobtuk, lenyírtak kopaszra, meg kellett fürdeni és már katonaruhába kellett öltözni, még éjjel két óraker is ott voltunk. Az öreg katonák zalaiak voltak, volt köztük egy pár nagyon jó gyerek is, de volt köztük egy bunkó, és ő volt a szobaparancsnok. Fölrúgta az ágyainkat meg mindent, annyi rosszat csinált velünk. De mikor aztán ők leszereltek egy év után, és mink lettünk öreg katonák, senki nem fogott vele kezét, úgy sírva szaladt ki a a körletből. Ők már civilben voltak, mi meg akkor öreg katonák lettünk, ők szereltek le, és senki sem fogott vele kezét.

De volt dunaújvárosi gyerek is, az meg az én rajparancsnok volt. Az egy olyan jó gyerek volt, a Gyuri Jancsi. Jó volt, rosszban-jóban együtt voltunk, olyanok

voltunk, mint a testvérek. Amikor öreg katonák lettünk, pláne, ugye, együtt vonultunk, együtt szereltünk le, és jóban-rosszban együtt voltunk. Ott annyira összejött a közösség. Érdiekkal sokkal voltunk, volt szigetmonostori, pomázi, kalászi... voltak erről a részről. De én a szentendrei haverjaimmal vonultam be egyszerre, a legjobb haverommal egymás mellett aludtunk két évig. Ő aludt a sarokban, én meg mellette közvetlenül.

Fénykép címe:	Hazafelé barackszedés után
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1960.
Kulcsfigurák:	Valentin János, Valentin Jánosné, Pivarcsek Mária, Pivarcsek Ferenc

Ez 1960-ban van, biztosan tudom, mert akkor jött el hozzánk a nagybátyám, aki Oroszországban élt. Itt a tengelyt csinálom, valamelyik lefényképezett nem tudom, mert a feleségem is ott van. Anyám, a feleségem, anyámnak a bátyja, meg az unokája, ő hajtja a szamarat. Megyünk haza éppen, nekünk volt földünk itt a Skanzen fölött és voltunk kint barackot szedni és már jövünk hazafelé.

Fénykép címe:	A Pap-szigeten
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1960.
Kulcsfigura:	Valentin János, Valentin Jáosné

Ez a kép is akkor készült, 1960-ban, amikor itt volt a nagybátyám Oroszországból, mert a baloldalon ott az unokatestvérem, mellette a feleségem és én. Lent vagyunk a Pap-szigeten a Dunánál.

Fénykép címe:	Látogatóban nagybátyámnál
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Jekatyerinburg környéke (Szovjetunió)
A fénykép készítésének éve:	1967
Kulcsfigura:	Valentin János, Pivarcsek Ferenc, Valentin Jánosné

Ez a kép akkor készült, amikor a nagybátyámat, Pivarcsek Ferencet voltunk meglátogatni Oroszországban 1967-ben. Ez ott van benn egész Ázsiában, egy úttörőtábor Jekatyerinburgtól nem messze. Ázsia és Európa határánál van egy obelisz, ez attól 100 km-re keletre van. A nagybátyámmal és a feleségemmel álok ennél a kocsinál, háttérben pedig az unokatestvéreim vannak. A nagybátyám az első uráli csőnyújtó gyárban dolgozott, voltam bent abban a gyárban is.

Fénykép címe:	Május 1. a kollégákkal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1962. május 1.
Kulcsfigura:	Valentin János

Ez egy május 1-i rendezvény a Pap-szigeten. Ezek majdnem mind a Szentendrei Papírgyár lakatosműhelyének dolgozói, tehát kollégák. Ez olyan '62 körül volt.

Én 1951-ben kezdtem dolgozni a Szentendrei Papírgyárban és egészen 1993-ig ott voltam, onnan is jöttem el nyugdíjba, tehát 42 évig ott dolgoztam mint esztergályos. Mindent, ami ott esztergályos munka volt, azt mindent kellett csinálnom a papírgyárban. Volt, hogy 40-50 mázsás hengereket köszörültem, gumihengereket. Más nem merné föltenni a gépre, én meg azzal dolgoztam, meg hát, ami kis padra volt, kis esztergapadra volt munka, azt mindent kellett csinálni, ugye. Mondom, ott voltam 42 évig esztergályos, én onnan soha nem jöttem el.

Egyszer a húgomnak a második férje, aki a téésznél a lakatosoknak, esztergályosoknak volt a főnöke mondta, hogy menjek oda, ad nekem tíz forinttal több órabért. És akkor spekuláltam, már akkor ott dolgoztam 35 éve, vagy 40 is már, és spekuláltam azon, elmenjek, ne menjek, aztán úgy döntöttem, itt voltam inas, innen nem megyek el, itt megbecsülnek. Jó, hogy ott maradtam, mert az a másik cég megszűnt egy év múlva. Akkor mehettem volna Dunába, de itt maradtam, nagyon jó helyem volt, meg is becsültek.

Fénykép címe:	Nagypályás futball kollégákkal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1956.
Kulcsfigura:	Valentin János

Ez a Szentendrei Papírgyár lakatosműhelyének a focicsapata. Ez '56-ban volt biztosan, mert akkor szereltem le és nagypályás futballt játszottunk Kisaggteleken.

Én a futballban nem voltam valami jó, inkább röplabdáztam. A papírgyárnak volt egy csapata, és azzal bajnokságban játszottunk, versenyekre jártunk. Azt szerettem, a röplabdát, hát fociztam úgy brahiból, de nem tudtam úgy focizni, mint itt egy páran, mert voltak itten jó futballisták ám. De focimeccsre sokat jártunk, főleg mikor ipari iskolába jártam Pesten, a Szív utca és a Szondi utca sarkára. Az első évet Szentendrén jártam, de akkor itt megszűnt sz iskola, és bekerültem Pestre. 1951-től jártam oda iskolába, és volt, hogy lógtunk a suliból, hogy menjünk a meccsre.

Válogatott és bajnoki meccsre jártunk, Puskásék akkor voltak nagyok, micsoda meccsek voltak! A Népstadiont '52-ben építették meg, akkor egy orosz csapattal volt a megnyitó, a Torpedóval, ha jól emlékszem. Velük játszott a Budapesti Honvéd, hú mi volt ott! – nem csak azon a meccsen, hanem a többi meccseken is. 70-80000 ember volt kinn egy meccsen, borzasztó, mi volt ottan. Én világeletemben Vasas drukker voltam, a Fradit nem szerettem, de az is jó csapat volt, csak nem volt szimpatikus.

Fénykép címe:	Kispályás futball kollégákkal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	1970-es évek
Kulcsfigura:	Valentin János

Ez is a műhely csapata, de már jóval később, ez a '70-es években volt valamikor, és itt kispályás focit játszottunk. A műhelyek között voltak a mérkőzések. Voltunk mi, a lakatosok, akkor a bálázók, a papírgépesek , és így tovább.

Fénykép címe:	Dürer sírjánál Nürnbergben
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Nürnberg
A fénykép készítésének éve:	1990-es évek eleje
Kulcsfigura:	Valentin János

Itt vagyok a Dürernek a sírjánál Nürnbergben, ez úgy a '90-es évek elején lehetett. Egy időben, a 80-as években minden évbe jártam Nürnbergbe. Volt itt egy tanító néni, Anna néni, aki itt lakott Szentendrén, nem messze tőlünk. '56-ban elvált a férjétől, és a két gyerekével fogta magát és disszidált Nürnbergbe, mert németül tudott perfektül beszélni, és ott egy német tanárnő lett belőle. Én nagyon szerettem őt, annyira jóban voltam Anna nénivel, hogy engem mindig meghívott, hogy: Jancsikám, jöjjön ki és meséljen nekem Szentendréről! És akkor kimentem hozzá, és mindig egy hétig ott voltam nála. Nekem csak az utat kellett kifizetni oda és vissza, ő engem teljesen ellátott, megvette nekem a szabadjegyet, tehát én mehettem buszon, villamoson, mindenben ingyen, sőt odaadta a bukszáját, azt mondta: Jancsikám, elmegy a boltba és azt vesz, amit akar magának. Úgyhogy nagyon aranyos volt a néni, minden évben kijártam hozzá. 1911-ben született, jövőre lett volna százéves, de meghalt most már vagy öt éve, itt van eltemetve Szentendrén. Nürnbergből elhozták haza őt, az édesapja meg a bátyja sírjába van téve, az evangélikus temetőben vannak a hamvai.

Fénykép címe:	Stari Grad-ban a polgármesternél
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Stari Grad (Horvátország)
A fénykép készítésének éve:	2000
Kulcsfigura:	Valentin János, Visko Haladic

Na, ez 2000-ben készült lent Stari Grad-ban; a polgármesternek a családjával vagyunk az ő házában. Az álló alak a polgármester, Visko Haladic.

Most tíz év óta működik ez a dolog újra, egy ideig halott volt az Iván-nap és úgy egyébként a dalmát hagyományok is. Most, hogy aztán megalakultak a kisebbségek, és kapunk erre pénzt, megint működik. A mostani kisebbségi önkormányzati választásokon én lettem megválasztva elnöknek, a lányom meg a helyettesemnek. A régi elnök átadta nekem a pénzt, és még azt fel kell használni ebben az évben, mert a jövő évre nem lehet átvinni. Úgyhogy azért most csinálunk egy vacsorát, amire a polgármestert, az alpolgármestert, mindenkit meghívok, leszünk vagy negyvenen.

Utána meg a karácsonyra készülünk rá. Olyankor korán, fél 8-kor van a mise, és ott horvátul énekelünk. Én gyalog már korán lemegyek, elkérem a kulcsot, aztán kinyitom a templomtornyot és már megyek fel, és akkor jönnek a többiek is, akik énekelnek. Alulra meg hát azok, akik jönnek arra a fél 8-as misére. Utána van egy kis asztal, akkor ráteszünk süteményt, pálinkát, ott aztán iszik mindenki egyet a templomnál. Akkor szoktunk venni zacskókat, és akkor abba csomagolunk almát, narancsot, egy fügét, vagy teát, szaloncukrot teszünk mindegyikbe, abból is csinálunk vagy ötvenet, és aki úgy közénk tartozik, annak adunk belőle. Utána feljövünk a felső katolikus temetőbe, akiknek ott vannak hozzátartozói, a nagy keresztnél akkor még egy-két dalmát dalt elénekelünk. Ott is megiszunk egy felest, aztán megyünk haza

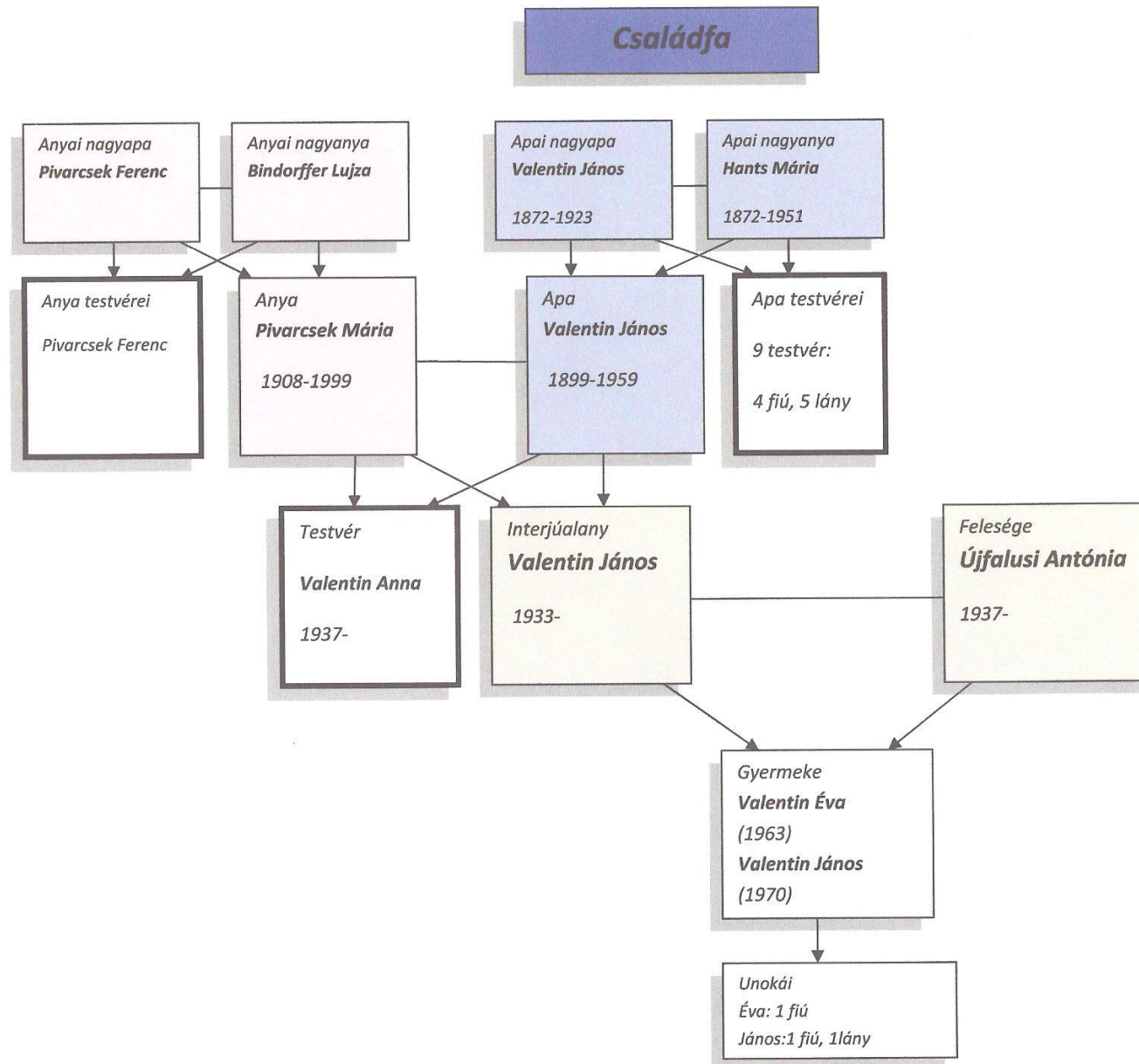
reggelizni. A vejem szakács, a Karcsi, itt megmelegíti a halászelevet, eszünk egy kicsit, van rántott hal is, minden.

Aztán olyan tíz éve Stari Gradnál felvettük a kapcsolatot, és azóta Horvátországba is lejárok, és ők is jönnek onnan ide hozzánk vendégségbe. Lemegyünk, az utat kell fizetnünk, ott teljes ellátás van. Én annyira jóban vagyok ott a polgármesterrel, hogy mindig meghív. Persze a lányomat mindig elviszem, meg a vejemet. Jövőre a vejem, a lányom és a vejemnek az öccse is fog jönni a feleségével, öten fogunk menni. Nekem muszáj menni, mert hát én tudok velük ott kicsit beszélni, meg ismernek engemet ott már. Sajnos nem tud más senki, se a lányom, senki. Nem tudnak már beszélni semmit, hát ez van. Ugye, kihal a nyelv, a temetőbe, a föld alá ment a nyelv. Én nekem az volt a szerencsém, hogy annyira tudok olyan 40%-ik mondjuk, hogy megértetem magam velük. Az anyám, apám úgy beszéltek otthon, és azért nekem sok megmaradt. Van itt egy fiú és egy lány, akik Zágrábban születtek és ide jöttek lakni Szentendrére, ők perfektül beszélnek a nyelvet, ők szoktak nekem segíteni: ha beszédet írok vagy valami, akkor elmondom, mit szeretnék mondani, és segítenek a nyelvtanban, átnézik a szöveget nekem.

Fénykép címe:	Antal Imre barátommal
Interjúalany neve:	Valentin János
A fénykép készítésének helye:	Szentendre
A fénykép készítésének éve:	2000 körül
Kulcsfigura:	Valentin János , Antal Imre

Ez itt van nálam, Antal Imre barátommal, néhány éve készült ez a kép. Imrének itt volt Szentendrén nyaralója, ide járt a lányoméék boltjába, és úgy ismerkedtünk meg; jó barátság alakult ki közöttünk. Tartottunk közös születésnapokat, mindent, jó barátságban voltunk Imrével. Ugye, pár éve már meghalt szegény.

Anyai nagy
Pivarcsek F
Anyai testv

Az interjúalany és családja

Teljes név: **Valentin János**
Születési hely és idő: Szentendre 1933
Hol élt még: -
Iskolai végzettség: szakmunkásképző
Foglalkozás: esztergályos
(Szentendre, Papírgyár, 1952-1995)
Nemzetiség: dalmát
Vallás: római katolikus

Testvér

Teljes név: **Valentin Anna**
Születési hely és idő: Szentendre 1937
Hol élt még: -
Halálozási hely és idő: -
Iskolai végzettség: gimnáziumi érettségi
Foglalkozás: irodai alkalmazott
Nemzetiség: magyar
Vallás: r. katolikus
Házastárs: Koubek József (megh. 1984 körül)
Gyermekei: n.a.

Házastárs

Teljes név: **Újfalusi Antónia**
Születési hely és idő: Hajdúböszörmény 1937
Hol élt még: Szentendre
Halálozási hely és idő: -
Iskolai végzettség: n.a.
Foglalkozás: üvegmosó
Nemzetiség: magyar
Vallás: római katolikus
Szülei: n.a.
Testvérei: n.a.

Gyermeke 1.

Teljes név: **Valentin Éva**
Születési hely és idő: Szentendre 1963
Hol élt még: n.a.
Halálozási hely és idő: -
Iskolai végzettség: n.a.
Foglalkozás: vállalkozó
Nemzetiség: magyar
Vallás: római katolikus
Házastárs: n.a.
Gyermeke: 1 fiú

Gyermeke 2.

Teljes név:	Valentin János
Születési hely és idő:	Szentendre 1970
Hol élt még:	n.a.
Halálozási hely és idő:	-
Iskolai végzettség:	n.a.
Foglalkozás:	vállalkozó
Nemzetiség:	magyar
Vallás:	római katolikus
Házastárs:	n.a.
Gyermeke:	1 fiú, 1 lány

Apa

Teljes név:	Valentin János
Születési hely és idő:	Szentendre 1899
Hol élt még:	-
Halálozási hely és idő:	Szentendre, 1959
Iskolai végzettség:	ipariskola
Foglalkozás:	kőműves
Nemzetiség:	dalmát (anyanyelv: horvát)
Vallás:	római katolikus
Testvérei:	4 fiútestvér (3 kőműves, 1 ács) 5 lánytestvér (háztartásbeli, gazdálkodó)

Apai nagyapa

Teljes név:	Valentin János
Születési hely és idő:	Szentendre 1872
Hol élt még:	-
Halálozási hely és idő:	Szentendre, 1923
Iskolai végzettség:	n.a.
Foglalkozás:	kőműves
Nemzetiség:	dalmát (anyanyelv: horvát)
Vallás:	római katolikus
Szülei:	n.a.
Testvérei:	n.a.

Apai nagyanya

Teljes név:	Hants Mária
Születési hely és idő:	Pilisvörösvár 1872.
Hol élt még:	-
Halálozási hely és idő:	Szentendre, 1951.
Iskolai végzettség:	n.a.
Foglalkozás:	háztartásbeli, gazdálkodó
Nemzetiség:	sváb
Vallás:	római katolikus
Szülei:	n.a.
Testvérei:	n.a.

Anya

Teljes név: Pivarcsek Mária
Születési hely és idő: Szentendre 1908.
Hol élt még: -
Halálozási hely és idő: Szentendre, 1999.
Iskolai végzettség: n.a.
Foglalkozás: háztartásbeli, gazdálkodó
Nemzetiség: dalmát (anyanyelv: horvát)
Vallás: római katolikus
Testvérei: Pivarcsek Ferenc, sz. 1908 előtt,
Az 1960-as években a Szovjetunióban
élt, csőgyárban dolgozott Jekatyerinburg
közelében

Anyai nagyapa

Teljes név: **Pivarcsek Ferenc**
Születési hely és idő: Szentendre
Hol élt még: -
Halálozási hely és idő: Szentendre
Iskolai végzettség: n.a.
Foglalkozás: gazdálkodó
Nemzetiség: dalmát (anyanyelv: horvát)
Vallás: római katolikus
Szülei: n.a.
Testvérei: n.a.

Anyai nagyanya

Teljes név: **Bindorffer Lujza**
Születési hely és idő: Szentendre
Hol élt még: -
Halálozási hely és idő: Szentendre
Iskolai végzettség: n.a.
Foglalkozás: háztartásbeli
Nemzetiség: magyar
Vallás: római katolikus
Szülei: n.a.
Testvérei: n.a.